

Tőzsér János metafilozófiájának fejlődése

Zajác Bence

PPKE BTK Filozófiai és Művészettudományi Intézet, BA-hallgató

The Development of János Tőzsér's Metaphilosophy.

Abstract: This paper examines the metaphilosophical work of János Tőzsér, who in recent years has confronted philosophers in Hungary and internationally with the persistent disagreement between philosophers and the skeptical challenges arising from it. Drawing on studies and books on a concept that has been developing for ten years, this article highlights the turning points that have proven to be the most significant for both Tőzsér and his readers.

Absztrakt

E tanulmány Tőzsér János metafilozófiai munkásságával foglalkozik, aki az utóbbi években a filozófusok közötti permanens nézetkülönbséggel és az ebből fakadó szkeptikus kihívásokkal szembesítette a filozófusokat Magyarországon és nemzetközi szinten egyaránt. Jelen írás egy tíz éve alakuló koncepció tanulmányaiból és könyveiből emeli ki azokat a fordulópontokat, amelyek a legmeghatározóbbnak bizonyultak mind Tőzsér, mind az olvasói számára.

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban Tőzsér János metafilozófiai szkepszisét és annak változásait követem nyomon, egészen addig a pontig, ahol Tőzsér szerint körbeér a gondolatmenet, és aporiába jutunk a 2023-as könyvének végén. 2013-ban kezdem a vizsgálódást, ahol egy tanulmányában a filozófiai disszenzusról, az abból kiinduló szkeptikus érvelésről először fejtette ki véleményét (2. fejezet). Ezt követően térek rá Tőzsér egy másik, az intuícióink együttes inkonzisztenciájáról szóló érvelésére, mely a későbbi munkáiban körvonalazódott (3. fejezet), majd pedig szemügyre veszem Tőzsér leghosszabb könyvét a témában, melyben – az értelmezésem szerint – megpróbálja rendszerezni és koherensé tenni az eddigi tanulmányok tartalmát (4. fejezet). Bemutatom továbbá a könyvet ért kritikák egy részét, amelyek a metaszkeptikus felfogás fundamentális problémáira mutatnak rá (5. fejezet), majd a legújabb, angol nyelvű könyvére fókuszálok, a nagyobb változtatásokra felhívva a figyelmet – például arra, hogy a kritikák hatására Tőzsér maga is lemondott a metaszkeptikus álláspontjáról (6. fejezet). Végül röviden reflektálok arra problémára, hogy az új könyv konklúziója ugyan elfogadhatóbbnak tűnik, de nem sokkal szívderítőbb a filozófiára nézve.

2. A disszenzusból vett érv

Tőzsér álláspontja kezdetben egyértelműen az, hogy nem hihetünk filozófiai elméletekben, de még partikuláris ítéletekben sem. 2013-ban egy empirikus megállapításból indul ki vitaindító tanulmánya, mely a „Hihetünk-e komolyan és őszintén filozófiai elméletekben?” címet viseli. A szerző szerint az egyik legelemibb filozófiai tapasztalatunk,

hogy a filozófiában mindenre kiterjedő vita zajlik különböző filozófusok között, és a filozófusok láthatóan nem képesek meggyőzni egymást az igazukról (Tózsér, 2013a, 162). Szüntelenül disszenzus van a legkülönbözőbb területeken: a metafizikában, episztemológiában, nyelvfilozófiában, elmefilozófiában, morálfilozófiában, művészetfilozófiában, de még a filozófiatörténetben is (arról például, hogy a korábbi nagy filozófusok egészen pontosan milyen álláspontot képviseltek).

A disszenzus kikezdhettelen tényéből Tózsér arra következtet, reménytelen dologra vállalkoztunk. Őszinteségünkre apellál, és azt állítja, senki sem hiheti komolyan, hogy bármelyik filozófiai probléma megoldása csak idő kérdése volna; szerinte el sem tudunk képzelni olyan helyzetet, hogy egy filozófus bármelyik filozófiai kérdésben kényszerítő erejű bizonyítással állna elő, melyet minden filozófustársa elfogadna. Más, sikeres tudományokhoz képest a filozófiában nincsenek ilyen konszenzusos bizonyítások. Tisztában van vele, hogy ez pusztán indukció és a filozófia az eddigi sikertelenséget vetíti ki a jövőre, de szerinte nem lehetünk optimisták a kérdésben: ami 2500 évig a rengeteg próbálkozás ellenére nem sikerült, az ezután sem fog.

Tózsér (2013a, 164) azt állítja, az érv nem különbözik Sextus Empiricus kétezeréves érvétől, melyet ő a következőképpen formált meg:

- „(a) A filozófia minden területén disszenzus van a különböző filozófusok között.
- (b) A filozófusok közti disszenzus episztemikusan egyenrangú és maximális kompetenciájú felek között áll fenn.
- (c) Ha a filozófusok közti disszenzus episztemikusan egyenrangú és maximális kompetenciájú felek között áll fenn, akkor a filozófia nem alkalmas (nem megbízható) módja a megismerésnek.
- (K) A filozófia nem alkalmas (nem megbízható) módja a megismerésnek.” (Tózsér, 2013a, 169)

Az természetesen nincs kizárva, hogy valaki a helyes álláspontot képviselje. A probléma az, hogy a filozófusok episztemikusan nem tudnak felülkerekedni az ellenfeleiken; nincsen több okuk azt gondolni, amit gondolnak, mint az ellenfeleiknek. A módszer, amellyel egy igaz álláspontot képviselő filozófus a tudást megszerzi, nem megbízhatóbb, mint az, amellyel valaki más hamis proposíciókra tesz szert. Az igaz oldalt képviselő fél sem képes ugyanis az álláspontját megbízhatóbban alátámasztani, mint a hamis oldalt képviselők. Ha erre képesek lennének, akkor nem lenne ennyire kiterjedt disszenzus. A megfelelő igazoltság hiányát a társak egyet nem értése jelzi.

Miután beláttuk az episztemikus sikertelenséget és a filozófiai módszer alkalmatlanságát a megismerésre, kénytelenek vagyunk megválni hiteinktől (Tózsér, 2013a, 170). A disszenzusból vett érv következtében fel kell függesztenünk normatív értelemben a filozófiai hiteinket, mivel azok nem igazolhatók, illetve mert nem hihetünk bennük racionálisan.

3. Egymásnak ellentmondó intuíciók – a második érv

Tózsér e vitaindítójára érkezett egyik hozzászólás, amelynek nagy jelentőséget tulajdonítok, Demeter Tamás (2014) írása. Azért gondolom fontosnak, mert ennek a cikknek a hatására lesz látható egy nagyon fontos koncepció, mely Tózsér szkepszise mögött meghúzódik: az egymással inkonzisztens intuitív belátások. Demeter azzal magyarázza a filozófiában fennálló disszenzust, hogy ezen a területen olyan kérdéseket tárgyalnak, melyekhez kapcsolódóan széttartó intuícióink vannak. Tózsér ezzel a nézettel egyetért, és meg is mutatja, ezt hogyan kell elképzelni:

„Íme, e széttartó intuícióink: (1) a fizikai tárgyak időbeli létezésük során azonosak maradnak (*o* fizikai tárgy azonos lehet t_1 -ben és t_2 -ben), (2) a fizikai tárgyak időbeli létezésük során képesek megváltozni (*o* fizikai tárgy rendelkezhet t_1 -ben *F* intrinzikus tulajdonsággal és t_2 -ben nem-*F*-fel), és (3) *a* fizikai tárgy azonos *b*-vel, akkor *a*-nak és *b*-nek minden tulajdonsága azonos. A három kijelentés együttesen inkonzisztens, azaz közülük legalább az egyik hamis.” (Tózsér, 2013b, 149)

Tózsér (2014) később már részletesen tárgyalja az intuíciókról szóló megfontolást. Eme elképzelés szerint a filozófia helyes művelése során az intuícióink, alapvető meggyőződéseink egymással szükségképpen összeegyeztethetetlenek, amiből arra következtethetünk, a filozófiai problémák eleve megoldhatatlanok, mivel az intuícióink közül nem tudjuk megtalálni azokat, amelyek félrevezetnek minket. Tózsér szerint ez a hipotézis – miszerint az intuícióink a filozófiával találkozva elkerülhetetlenül ellentmondásosak – azért plauzibilis, mert jó magyarázat arra, hogy a filozófiában miért uralkodik disszenzus.

4. Az igazság pillanatai

Tózsér két, szkeptikus konklúzió melletti érve (a filozófiai disszenzus tényéből kiinduló, illetve az intuícióinkkal kapcsolatos) egymástól független, még *Az igazság pillanatai* alapján is. Mindkettő változásokon ment keresztül az évek során: a második érv bemutatása során például Tózsér (2018) a filozófiai problémákat alkotó intuíciókat, illetve alapvető meggyőződéseket már episztemikusan vonzó propozíciókként ismerteti, s a filozófiai problémákat azért tartja megoldhatatlannak az újabb megfogalmazás szerint, mert amikor azokat megpróbáljuk megoldani, akkor szükségképpen egymással összeegyeztethetetlen propozíciók iránt támadnak bennünk episztemikus vonzalmak, melyeket nem tudunk teljes mértékben leküzdeni.

Az igazság pillanatainak egyik felében a disszenzusból vett érvet láthatjuk, a másikban pedig az episztemikus vonzalmainkról (intuícióinkról) szólót. Amikor Tózsér premisszákra lebontva ismerteti a disszenzusból vett érvet, nem esik szó episztemikus vonzalmakról, csak empirikus tényekről és kondicionálisokról (Tózsér, 2018, 166–167), melyeket triviálisnak tart. Az első érv premisszáinak ismertetése során a szerző előre utal a negyedik fejezetre, melyben állítása szerint kísérletet tesz arra, hogy végérvényesen bizonyítsa, a filozófia sikeressége soha nem következhet be (Tózsér, 2018, 175). Az érvelés tehát nem valószínűségi vagy induktív jellegű. Az általa felhozott megfontolások

ugyanis – amennyiben helytállóak – a véleménykülönbség tényétől függetlenül is alátámasztják a szkeptikus álláspont igazságát (Tózsér, 2018, 322–323).

A második érv tulajdonképpen egy dedukció, mely a filozófiai problémák fogalmából – vagyis abból, hogy azok episztemikusan vonzó, de inkonzisztens proposíciók halmazai – vezeti le a problémák megoldhatatlanságát. Ennél az érvelésnél tehát Tózsér teoretikus értelemben nem támaszkodik a disszenzus tényére.

Habár a két érv egymástól független, Tózsér (2018, 164–166, 244–245) mindkettőt egy elfogulatlan külső szemlélő perspektívájából adja elő. Erre a perspektívaváltásra azért van szükség, mert belátása szerint a szkeptikus álláspont melletti érvelés öncáfolóvá válna, ha filozófiai premisszára támaszkodna. Ebben az esetben – a következetesség jegyében – saját premisszáival kapcsolatban is szkeptikusnak kellene lennie, feltéve, hogy azok is filozófiai természetűek.

Tózsér (2018) úgy kívánta elkerülni az önellentmondás vádját, hogy érveit egy elfogulatlan, filozófiai premisszákat nélkülöző ember szemszögéből adta elő. Az érvelés célja az volt, hogy a szkeptikus konklúzió ne specifikusan filozófiai előfeltevésekre, hanem pusztán empirikus tényekre és truizmusokra, trivialitásokra épüljön. Utóbbi sajátossága, hogy filozófiai megfontolások nélkül is igaznak fogadjuk el őket. Tózsér szerint ez a pozícióváltás sikeres, és egyúttal bizonyítja az általa „telivér szkepticizmus”-nak nevezett álláspont igazságát is. Azért ez a helyes álláspont, mert egyedül a szkeptikus képes arra az önreflexióra, melynek révén a számára első látásra igaznak tűnő szubsztantív filozófiai elméleteket csak egynek lássa a sok közül. A szkepszist tehát azok a filozófusok képviselik, akik képesek internalizálni az elfogulatlan külső perspektívát és lemondani saját filozófiai vélekedéseikről. Tózsér azt is megjegyzi, a filozófus „csak ekkor láthatja olyannak a filozófiai tevékenységét, mint amilyennek azok látják, akik helyesen látják” (Tózsér, 2018, 220).

5. Fundamentális problémák

Az *igazság pillanatai* című könyvre számos kritikus válasz érkezett, melyek nagy része a Bernáth László és Kocsis László (2021) szerkesztette kötetben olvasható. Ezek közül csak a legalapvetőbb problémákra térek ki.

Amellett érveltem, hogy Tózsér két különböző érvet fogalmaz meg a szkeptikus konklúzió mellett, ezért amennyiben el kívánjuk utasítani ezt az álláspontot, mindkét érvet külön-külön kell cáfolnunk. A két érvelés ugyanakkor egy közös előfeltevésre épül: Tózsér úgy gondolja, lehetséges azokat egy külső, filozófiai koncepcióktól mentes perspektívából megfogalmazni. Ehhez valóban kizárólag truizmusokra és empirikus tényekre kellett volna támaszkodnia. Kritikusai szerint azonban az általa truizmusként bemutatott premisszáik valójában nem tekinthetők trivialitásoknak, mivel „lényegében minden premisszája filozófiai állítás vagy filozófiai állításon alapszik” (Szabó, 2021, 168). Ennek következtében nem sikerül elkerülnie az öncáfolást, hiszen maga is filozófiai érvelést alkalmaz.

Bernáth László (2021, 296–297) emellett amellett is érvel, hogy az öncáfolás problémája akkor sem lenne kiküszöbölhető, ha a perspektíva-váltás sikeres volna. Ebben az esetben ugyanis azt kellene bizonyítani, hogy a laikus perspektívája jobb, megbízhatóbb, mint az antiszkeptikus filozófusoké. Ehhez pedig nyilván filozófiai érvekre is szükség van, így az ellentmondás elkerülhetetlen: nem lehet filozófia nélkül filozófiai szkepszist képviselni, még akkor sem, ha az érvelés kizárólag truizmusokra és empirikus tényekre épülne.

A legtöbb kritika a szkepszis öncáfoló természetére hívja fel a figyelmet, de érdemes röviden kitérni két olyan ellenvetésre is, melyek nem erre helyezik a hangsúlyt. Az első a disszenzusból vett érveléssel szemben fogalmazható meg. Demeter Tamás (2021) és Pete Krisztián (2021) amellett érvelnek, hogy a filozófia nem episztemikus vállalkozás abban az értelemben, ahogyan azt Tőzsér feltételezi. Ez azért fontos, mert ha a filozófiának van más célja is, mint az igazságkeresés, és ez a cél lehetővé teszi vagy igazolja a filozófiai meggyőződéseink fenntartását, akkor Tőzsér szkeptikus aggályai kevésbé tűnnek nyomasztónak.

A második ellenvetés Tőzsér deduktív érvét érinti. Gyenis Balázs (2024) rámutat, hogy Tőzsérnek nem sikerül világosan elkülönítenie a filozófiai problémákat a természettudományosaktól, mivel az utóbbiak formailag teljes mértékben megfelelnek annak a meghatározásnak, amelyet a filozófiai problémák jellemzésére használ. A természettudományos problémák ugyanis ugyanúgy leírhatók egymással összeférhetetlen, mégis episztemikusan vonzó proposíciók halmazaként. Tőzsér (2018, 14–16) ugyanakkor kizárólag a filozófiai szkepszis mellett érvel, és éppen a természettudományokkal való összehasonlítás révén próbálja megmutatni a filozófia sikertelenségét. Ehhez azonban világosabban kellett volna megindokolnia, hogy a filozófia miért van különleges helyzetben.

6. *The Failure of Philosophical Knowledge*

Tőzsér érvei a szkeptikus álláspont mellett tehát külön-külön és együtt is problémásnak bizonyulnak, s a kudarcot Tőzsér (2021, 430) el is ismeri és bejelenti, már ő maga sem képes a metaszkeptikus állásponttal azonosulni. A metafilozófiával azonban nem hagy fel; két évvel később jelenik meg angol nyelvű könyve, a *The Failure of Philosophical Knowledge*, melyben ismételten nekifut a disszenzus problémájának. Ez alkalommal viszont óvatosabban fogalmaz. Ebben a szakaszban azokat a szempontokat kívánom bemutatni, melyek alapján Tőzsér e szövege filozófiai értelemben erősebbnek tekinthető a korábbiaknál.

(a) Fontos változtatás, hogy itt már csupán egy objektív tudást kereső hagyomány sikertelenségéről beszél, nem pedig a filozófia egészének kudarcáról. Elismeri ugyanis, hogy a filozófiatörténetben számos olyan szerző található – például Jacques Derrida vagy Pierre Hadot –, akik számára nem a biztos tudás megszerzése volt az elsődleges cél (Tőzsér, 2023, 12). Ugyanakkor továbbra is amellett érvel, hogy a meghatározó filozófiai

hagyomány döntő része episztemikus vállalkozásként tekintett önmagára, amelynek célja szubsztantív igazságok megfogalmazása volt az objektív valóságról. Mondanivalója ezért akkor sem tekinthető jelentéktelennek, ha elismeri, hogy álláspontja nem vonatkozik mindenre, hiszen nehezen tagadható egy olyan meghatározó episztemikus tradíció létezése, melynek fő célja továbbra is az igazságkeresés.

(b) Tózsér lemond arról, hogy végérvényesen magyarázatot adjon a disszenzusra. Azt állítja, a metaszeptikus álláspont fő érve szempontjából (ami itt is az ismert disszenzusból vett érv egy átfogalmazott változata) teljesen mindegy, milyen magyarázatot adunk a sikertelenségre (Tózsér, 2023, 171). Nem számít, mi okozza a disszenzust, ha egyszer az egy tény, és mi emiatt fogadjuk el azt a plauzibilis magyarázatot, hogy rosszak a módszereink. Hogy miért rosszak, azt nem feltétlen kell tudnunk. Tózsér tehát lemond arról is, hogy egy újabb érveléssel, kényszerítő erővel bizonyítsa a szkeptikus álláspont igazságát. Ezzel pedig visszatér a korábbi álláspontjához, miszerint „igen különös volna, ha éppen a filozófiai problémák és elméletek természetét illetően lehetne konszenzust teremteni a filozófusok között” (Tózsér, 2013a, 162).¹

(c) Tózsér (2023, 4) már nem azonosul a szkeptikus pozícióval, mivel elismeri annak öncáfoló jellegét. Az a feltételezés, hogy a szkeptikus kitüntetett episztemikus helyzetben van – amit Tózsér korábban maga is elfogadott a metafilozófiai kérdésekkel kapcsolatban –, analóg azzal az esettel, amikor bármely más filozófus tulajdonít magának kitüntetett helyzetet. Következésképpen a szkeptikus sem tekintheti magát privilegizált episztemikus pozícióban lévőnek. Emellett a szkeptikus attitűd szükségszerűen intellektuális apátiához vezet, hiszen ebből a perspektívából a filozófiai kérdésekkel való foglalkozás elveszíti tétjét és jelentőségét. Továbbá morális jellegű filozófiai meggyőződéseink miatt sem tartható fenn következetesen a szkepszis: nem érezzük helyesnek azoknak a hiteinknek a felfüggesztését, melyek cselekvéseink erkölcsi irányításában alapvető szerepet játszanak. Tózsér e megfontolások alapján jut arra a belátásra, a metaszkepszis sem egzisztenciális, sem filozófiaelméleti szempontból nem tekinthető kielégítő megoldásnak. Egyrészt nem garantálja az áhított kognitív békét, másrészt önelentmondásba torkollik.

(d) Részletesen kidolgozta, milyen lehetőségeink vannak a disszenzussal szemben. A könyv legnagyobb része a metafilozófiában felvehető attitűdök világos bemutatására irányul. Ez a filozófiai érvelést tekintve előrelépésnek tekinthető, mivel azt a benyomást kelti, hogy Tózsér valamennyi releváns opciót, azaz a disszenzusra adható lehetséges antiszeptikus válaszokat is mérlegelte.

Az új könyvben négy lehetséges metafilozófiai attitűdöt azonosít, melyek eltérő módon viszonyulnak a disszenzusból fakadó aggályokhoz. Az elsőt Ludwig Wittgenste-

¹ Ugyanakkor meg kell jegyezni, egy későbbi szövegében Tózsér (2024) ismét használja az episztemikus vonzalmainkról szóló megfontolást, és ismét úgy tűnik, e megfontolás a szkeptikus álláspontnak kedvez. Nyilvánvaló azonban, hogy az érvet már nem gondolja kényszerítő erejűnek.

inhez kapcsolja, aki szerint a filozófiai problémák eleve értelmetlenek. A második lehetséges metafilozófiai attitűd beszédes nevett kapott: „én vagyok az egyetlen”. Ezt azok a filozófusok képviselik, akik szerint az eltérő álláspontot képviselő társaik szükségképpen hibát követnek el. Harmadik lehetőség az ekvilibrizmus, amely szerint a disszenzus ellenére is racionálisan fenntarthatók a filozófiai meggyőződéseink, még akkor is, ha saját elméletünket nem tartjuk megalapozottabbnak másokénál. Negyedik opcióként a metaszkepszis jelenik meg, melyet Tózsér korábban maga is képviselt, elsősorban a disszenzusból vett érv alapján.

A *The Faliure of Philosophical Knowledge* nemcsak felvázolja a lehetőségeinket, hanem azt is megmutatja, miért nem elfogadható egyik sem. A Wittgenstein-féle megoldást azért zárja ki, mert nem tartja plauzibilisnek, továbbá az öncáfolás vádjával is illeti, hiszen filozófiai elméletként önmaga szerint is értelmetlennek kellene minősülnie. Az „én vagyok az egyetlen” attitűd túlzott magabiztosságra vall; aligha vállalnánk például egy szakszerű filozófiai diskurzus során, hogy kitüntetett helyzetben vagyunk. Tózsér (2023, 114) ezt a pozíciót az „episztemikus vakság” fogalmával jellemzi.

Az utolsó két lehetőség – az ekvilibrizmus és a metaszkepszis – szintén problematikusnak bizonyul. Tózsér (2023, 139) szerint előbbi őszintétlen, ugyanis úgy fogadunk el hiteket, hogy közben tudjuk, azokért a legkevésbé sem tudunk felelősséget vállalni. Ennek oka, hogy azok az előzetes filozófiai meggyőzések, amelyek alapján filozófiai világképet alkotunk, tulajdonképpen a véletlenül múlnak. Így jutunk abba a helyzetbe, melyet Tózsér *Az igazság pillanata*-iban megfogalmazott diagnózisa alapján episztemikus skizofréniaként határoz meg. Pszichológiai problémaként jelentkezik ugyanis, hogy a hitünket egyrészt jogosnak véljük, másrészt elégtelennek tartjuk az azt alátámasztó bizonyítékokat. A metaszkeptikus attitűd problémáira pedig már a (c) pontban kitértem.

Miután Tózsér sorra vesz és elutasít minden lehetőséget, azt a konklúziót vonja le, hogy aporiába jutottunk. Nincsen adekvát, minden szempontból tisztességes filozófiai attitűd, amit aggályok nélkül felvehetnénk. A korai Platón-dialógusok befejezéseit idézi a helyzetünk, melyekben szintén úgy tűnik, hogy végignéztük az összes opciónkat, mégsem találtunk elfogadhatót (Tózsér, 2023, 209–211). Ez is még inkább azt az érzést erősíti meg bennünk, hogy a filozófia kezdete óta nem sikerült előrelépünk. Szókratész a tudatlanságunkra ébresztett rá minket, amelyből láthatóan még most sem tudtunk kigyógyulni.

7. Összegzés

Nehéz konklúziót írni, ugyanis egy olyan projekt fejlődését követtük nyomon, amelynek végén elsősorban bizonytalansággal szembesülünk, és amelynek eredménye éppen annak belátása, hogy nem rendelkezünk filozófiai szempontból kielégítő konklúzióval. A *The Faliure of Philosophical Knowledge*-ban új szempontok beemelésével – vagy inkább a ko-

rábbiak komolyabban vételével – egy sokkal tisztább képet kapunk, ami ugyan a korábbiaknál szerényebb tézissel szolgál, de plauzibilisnek mutatkozik. A végkifejlett, az aporia – úgy gondolom – valóságos és közel sem megnyugtató.

Úgy vélem, Tőzsér munkáinak olvasása során be kell látnunk, akármilyen világképet dolgozzunk is ki magunknak, az filozófiai szempontból kifogásolható lesz. Ráadásul nem pusztán azért, mert a filozófusok nagy gyakorlatot szereztek minden álláspont kritikájában, hanem azért, mert valóban olyan kérdésekről gondolkozunk, melyek megválaszolásához nincs biztos, objektíven megalapozott út. Mi magunk is képesek vagyunk ugyanis – Tőzsér hatására vagy tőle függetlenül – a saját perspektívánkon felülemelkedni és belátni, hogy álláspontunk más nézőpontokból hiányosnak vagy akár elfogadhatatlannak tűnhet. Ez kétségtelenül aggasztó felismerés, és egyértelmű filozófiai megoldás hiányában ránk hárul annak eldöntése, hogy mindezek ellenére fenntarthatónak tartjuk-e a meggyőződéseinket.

Irodalomjegyzék

- Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.). (2021). *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra*. Kalligram.
- Bernáth L. (2021). A döntés pillanatai. In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra* (pp. 289–308). Kalligram.
- Demeter T. (2014). A filozófiai tudás természetéről. *Magyar Filozófiai Szemle*, 58(2), 125–129.
- Demeter T. (2021). A filozófia nem episztemikus vállalkozás. In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra* (pp. 23–37). Kalligram.
- Forrai G. (2013). Nem, Platón, te nem vagy irracionális. *Magyar Filozófiaia Szemle*, 57(2), 101–113.
- Gyenis B. (2024). Az igazság harmadik pillanata. *Különbség (Difference)*, 23(1), 165–183. <https://doi.org/10.14232/kulonbseg.2023.23.1.313>
- Márton M. (2021). Miért lehetünk meta-metaszkeptikusok?. In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra* (pp. 151–166). Kalligram.
- Pete K. (2021). Józan ész és a filozófia szerepe. In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra* (pp. 38–54). Kalligram.
- Szabó L. I. (2021). Egy szkeptikus paradoxonjai. In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), *Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra* (pp. 167–185). Kalligram.
- Tőzsér J. (2013a). Hihetünk-e komolyan és őszintén filozófiai elméletekben? *Magyar Filozófiai Szemle*, 57(1), 159–172.
- Tőzsér J. (2013b). Maradok szkeptikus, tisztelettel. *Magyar Filozófiai Szemle*, 57(2), 135–146.

- Tózsér J. (2014). Filozófiai nézetkülönbség és a filozófiai problémák természete. Magyar Filozófiai Szemle, 58(4), 60–76.
- Tózsér J. (2018). Az igazság pillanatai: Esszé a filozófiai megismerés sikertelenségéről. Kalligram.
- Tózsér J. (2021). Két év „távlatából” In Bernáth L. & Kocsis L. (szerk.), Az igazság pillanatai? Metafilozófiai válaszok a szkeptikus kihívásra (pp. 421–461). Kalligram.
- Tózsér J. (2023). The Failure of Philosophical Knowledge. Bloomsbury Academic.
<https://doi.org/10.5040/9781350340077>
- Tózsér J. (2024). Pessimism and Hinge Beliefs. In S. Forrest Aikin (elnök), The Failure of Philosophical Knowledge by János Tózsér. [Symposium]. Syndicate.
<https://syndicate.network/symposia/philosophy/the-failure-of-philosophical-knowledge/>